

Asia: VN/30511/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö vientivetoista työmarkkinamallia ja sovittelujärjestelmän kehittämistä koskevista hallitusohjelmakirjauksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne Suomen työmarkkinamallin kehittämisestä.

Vallitseva työmarkkinamalli perustuu alakohtaisiin työehtosopimuksiin. Viime vuosina työnantajat ovat vahvasti koordinoineet palkanmuodostusta ja on syntynyt käsite yleinen linja. Työehtosopimusneuvotteluissa on vahvasti viitattu vientialojen työehtosopimuksiin yleisen linjan tason määrittelijänä. Erityisesti on viitattu teknologiateollisuuden työehtosopimukseen. Yleinen linja on ollut käytännössä sitä, että työnantajat ovat esittäneet valmiit laskelmansa ja esityksensä, jossa ei ole minkäänlaista neuvotteluvaraa. Työnantajat ovat käytännössä pitäneet viime kierroksilla jokaista työehtosopimuksen tekstimuutosesitystä kustannusvaikutteisena riippumatta sen sisällöstä. Työmarkkinoilla on aiemminkin pyritty koordinoimaan palkanmuodostusta. Vallitseva suuntaus ei ole syntynyt yhteisen kehittämisen pohjalta, eikä se voi olla työmarkkinamallin kehittämisen pohjana, kuten hallitus on tekemässä.

Lainsäätäjä on nyt puuttumassa hyvin vahvasti työmarkkinoiden keskeisiin periaatteisiin ja heikentämässä monilla tavoin työntekijöiden neuvotteluasemaa. Hallitusohjelmakirjauksissa ei ole yhtään työntekijäpuolen asemaa huomioivaa esitystä. Suomen työmarkkinamalli on aina perustunut yhteistyöhön. On erittäin valitettavaa, että tämä pitkä perinne halutaan lopettaa. Suomen etu olisi kehittää toimiva työmarkkinamalli, johon osapuolet voivat sitoutua. Hallituksen ainoastaan työnantajapuolen intressejä palvelevat esitykset eivät luo pohjaa työmarkkinamallin kehittämiselle.

2. Näkemyksenne hallitusohjelmakirjauksesta, jonka mukaan: ”Laisa työriitojen sovittelusta säädetään, että palkantarkastusten yleistä linjaa ei voida ylittää valtakunnansovittelijan toimistosta tai sovittelulautakunnan toimesta annettavalla sovintoehdotuksella”.

Hallitusohjelmakirjauksessa viitatussa yleisestä linjasta ei ole selvää määritelmää. Viime vuosien työmarkkinakierroksilla työnantajat ovat vahvasti koordinoineet palkanmuodostusta ja samalla halunneet yksipuolisesti määritellä yleisen linjan tason. On erittäin ongelmallista, jos lainsäädäntöön kirjataan käsite, joka on epäselvä. Jos kirjaus tulee hallituksen esittämällä tavalla työriitojen sovittelusta annettuun lakiin, se vaikeuttaa myös valtakunnansovittelijan työtä. Työriidoissa, joita

kirjaus koskisi, on kyse osapuolten välisen työehtosopimuksen palkankorotuksista sopimisesta. Kirjaus rajoittaisi valtakunnansovittelijan mahdollisuuksia ja toimivaltaa.

2 a). Millä tavoin vientivetoisessa mallissa voitaisiin kohdentaa palkankorotuksia sellaisille aloille tai sellaisiin tehtäviin, joissa on palkkauksen kehittämistarpeita?

Eri toimialoilla on erilaisia palkkauksen kehittämistarpeita esimerkiksi alan vetovoiman kasvattamiseksi. Työehtosopimusneuvotteluissa ei ole tavatonta, että osapuolet eivät hyvästä tahdostakaan huolimatta pääse omin avuin ratkaisuun. Jos valtakunnansovittelijan toimivaltaa rajoitetaan hallituksen esittämällä tavalla, se vaikeuttaa ratkaisujen tekemistä.

Palkkausta on voitava kehittää ilman vientivetoisen mallin pakottavaa raamia, joka perustuu lisäksi epämääräiseen käsitteeseen yleisestä linjasta. Työntekijäpuolen on käytännössä erittäin vaikeaa saada läpi omia palkkauksen kehittämistä ja palkankorotuksia koskevia tavoitteitaan, koska työnantaja voi vedota lainsäädännön raamiin ja valtakunnansovittelijalla ei ole liikkumatilaa.

3. Millaisessa menettelyssä työmarkkinaosapuolten yhteistä hyväksyntää nauttiva työmarkkinamalli olisi mahdollista valmistella?

Työmarkkinamalli tulisi valmistella aidoissa neuvotteluissa. Hallitus on samaan aikaan käynnistänyt useita lainvalmisteluhankkeita, joilla puututaan syvälle työehtosopimusjärjestelmään ja heikennetään työntekijäpuolen neuvotteluasemaa. On selvää, että aitoja neuvotteluja ja ratkaisua ei voi syntyä tilanteessa, jossa työntekijäpuolen asemaa osapuolena ei kunnioiteta.

Työmarkkinamallilla viitataan muihin pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin. Hallituksen valmistelema kokonaisuus ei ole pohjoismainen malli, eikä sitä voi verrata Ruotsiin.

4. Onko työriitojen sovittelusta annettuun lakiin perustuvaa vapaaehtoista sovittelua tarpeellista kehittää? Voidaanko lakisääteisen sovittelujärjestelmän rinnalla kehittää liittojen keskinäistä sovittelujärjestelmää esimerkiksi työehtosopimusten rajariitojen ratkaisemiseksi (keskusjärjestöjen välinen/sisäinen konsiliaatio, vrt. vastaava menettely Ruotsissa)?

Työriitojen sovittelusta annettuun lakiin tuli muutoksia, jotka tulivat voimaan 1.3.2023 ja niiden vaikutuksista ei ole vielä tietoa. Työehtosopimusten rajariitojen ratkaiseminen on asiana tärkeä. Työehtosopimusten soveltamisalapykälät aiheuttavat hankaliakin rajariitoja. Tällä hetkellä ratkaisevana pidetään työnantajan järjestäytymistä ja oikeutta valita sen perusteella noudatettava työehtosopimus. Jos työntekijät ovat järjestäytyneet ammattiliittoon, joka ei ole työehtosopimuksen osapuoli, työnantaja ei saa työehtosopimusta vaihtamalla työrauhaa. Rajariitojen ratkaisemisessa tulisi kunnioittaa myös työntekijöiden järjestäytymistä.

5. Näkemyksenne työriitojen sovitteluinstituutioon kuuluvien toimijoiden (valtakunnansovittelija, sivutoimiset sovittelijat, sovittelulautakunta) merkityksestä ja roolista neuvotteluratkaisuun pääsemisessä ja työrauhan ylläpitämisessä. Kuinka lakisääteinen vientimalli vaikuttaisi sovitteluinstituutioon rooliin työmarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi ja työriitojen sovittelussa?

Hallitusohjelmakirjaus heikentäisi entisestään jo heikentynyttä luottamusta sovitteluinstituutioon. Lakisääteinen vientimalli veisi valtakunnansovittelijalta mahdollisuudet tehdä alakohtaisia ratkaisuja. Lainsäätäjän tulisi vahvistaa sovitteluinstituutiota ja sen toimintaedellytyksiä, eikä rajoittaa mahdollisuuksia. Esitetty malli tulee todennäköisesti johtamaan entistä hankalampiin työriitoihin ja myös lisäämään niitä.

6. Tulisiko sovittelun tueksi ja työmarkkinajärjestöjen yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi edistää toimenpiteitä, joilla tuotetaan objektiivista tietoa työmarkkinoista, makrotaloudellisesta kehityksestä ja toimialakohtaisista olosuhteista? Jos kyllä, mitä nämä toimenpiteet voisivat olla?

Sovitteluinstituution tulisi olla puolueeton ja tuottaa objektiivista tietoa työmarkkinoiden tueksi. Työriitojen sovittelusta annetun lain 1 §:ssä valtakunnansovittelijan tehtäväksi on määritelty työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen. Hallituksen esittämässä mallissa valtakunnansovittelijan tehtäväksi jäisi työnantajapuolen määrittämän yleisen linjan vahtiminen ja se olisi ristiriidassa 1 §:ssä määritellyn tehtävän kanssa. Työmarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi valtakunnansovittelijalla ja sovitteluinstituutiolla tulisi olla aktiivinen rooli objektiivisen tiedon tuottamisessa ja kustannusvaikutusten määrittelyssä.

7. Muut mahdolliset kommentit.

-

Ollila Jari
Sähköalojen ammattiliitto ry